

RESULTATER OG ANBEFALINGER 2/2024

Folk om forbruk og omstilling – Resultater fra gruppeintervjuer og spørreundersøkelse

Av Marianne Aasen (CICERO) og Hege Westskog (SUM, UiO)

Juni 2024

Formålet med studien

Formålet med studien er å få innsikt i nordmenns oppfatninger om forbruk, omstilling, lokalt omstillingsarbeid og virkemidler for redusert forbruk. Prosjektet er gjennomført av Marianne Aasen og Hege Westskog, og Nora Ytreberg har bistått med kvantitative analyser. Partnere i prosjektet, Miljødirektoratet, Asker kommune, Bærum kommune, Fremtiden i våre hender og Oslo kommune, har gitt innspill til studien underveis.

Forskningen som ligger til grunn

Denne studien er en av to deler i prosjektet «Folk og forbruk» (der den andre delen var et samarbeidsforum med kommuner om arbeid rettet mot befolkning, og ikke rapportert her). Studien er basert på to datakilder: 9 fokusgruppeintervjuer av totalt 30 respondenter med ulike sosioøkonomiske bakgrunner, gjennomført høsten 2023 (Teams), og en spørreundersøkelse gjennomført vinteren 2024 med et representativt utvalg av nordmenn (N = ca. 2000).

I gruppeintervjuene og for et utvalg av respondenter i spørreundersøkelsen ble det gitt informasjon underveis om omfanget av ressursbruk og klimagassutslipp per person i Norge og hvor mye vi overskrider naturens tålegrenser for disse faktorene (basert på Jason Hickel's bærekraftsindeks).

Studien er eksplorativ, og vi har vektlagt å få innsikt i hvordan folk reflekterer over bærekraftutfordringer, hva de opplever som meningsfullt og ikke når det gjelder forbruk og forbruksreduksjon, og hva de tenker om hvorvidt og hvordan vi kan løse bærekraftutfordringene. Med utgangspunkt i de kvalitative resultatene har vi sett på utbredelsen av en del oppfatninger i befolkningen i de kvantitative dataene. Motsatt har de kvalitative resultatene bidratt til å belyse funnene i de kvantitative resultatene.

Prosjektets nettside: [Folks oppfatninger om lokalt klimaarbeid](#)

Nettside til rapport: [include-rapport-2024-3-folk-om-forbruk-og-omstilling](#)

Hva vi har funnet ut

Vi finner noe mer bekymring for naturdegradering enn klimaendringer, og at folk i noe større grad finner mening i redusert forbruk begrunnet i naturhensyn enn i klimahensyn. Et stort flertall oppgir at nordmenn flest har et for høyt forbruk og at det gir mening å være nøysom. Likevel er det få som oppgir å gjøre en innsats for å begrense forbruket sitt, og de som gjør en innsats, gjør det med en overbevisning om at det er rett (og eventuelt kan inspirere andre), ikke fordi de tror det har effekt. Det pekes nettopp på mangel av effekt av individuelle forbruksreduksjoner, og at de må koordineres så de oppfattes rettferdige (mange har høyt forbruk på grunn av god økonomi).

Videre oppgir flere at det ville gi mer mening med virkemidler og politikk for bærekraftig forbruk om den oppleves helhetlig. Et eksempel som gis på det motsatte, er forbud mot plastsugerør mens butikkene ellers bugner av plast. Bildet av at Norge gjør en god innsats i klimaspørsmål i verden ser til en viss grad ut til å stå veien for støtte til å gjøre noe nasjonalt og lokalt for å begrense utslippene.

Informasjonen respondentene fikk om nordmenns relative fotavtrykk, ga ikke effekter på holdninger til avgifter med ulike typer innretninger i den kvantitative undersøkelsen. Vi kan heller ikke spore noen endringer i oppfatninger av virkemidler som følge av informasjonen i gruppeintervjuene, selv om flere uttrykker at de er overrasket over hvor stort fotavtrykket per person i Norge er materielt og for CO₂-utslipp.

Vi undersøkte spesifikt to typer av virkemidler som er diskutert i litteraturen for redusert forbruk: redusert arbeidstid uten lønnskompensasjon og økt skattlegging der skatteinntektene benyttes til å finansiere fellesgoder eller benyttes til omfordeling. Fra gruppeintervjuene er det tydelig at slike virkemidler for forbruksreduksjon er lite kjent og dermed vanskeligere å ta stilling til, men gjennomgående gis det liten tilslutning til disse virkemidlene. Spørreundersøkelsen viser også liten tilslutning til å redusere arbeidstid uten lønnskompensasjon for å redusere kjøpekraft. Skattlegging for å oppnå det samme har heller ikke høy støtte, men økt tilslutning dersom dette i første rekke rettes mot høytlønte.

Diskusjonene om hva som er viktig for et godt liv, viste, som forventet, at dersom grunnleggende materielle behov er dekket, er faktorer som helse, menneskelige relasjoner og forhold til natur vesentlige. Dette illustrerer at det gode liv er uavhengig av materielt forbruk dersom vi har det nødvendigste. Det gir rom for å diskutere forbruksreduksjon i relasjon til det gode liv. Det er imidlertid et unntak, og det gjelder feriereiser. Mange trekker fram at de er betydningsfulle for å kunne leve gode liv. Det at menneskelige relasjoner er viktig for gode liv, viser også at gode lokalsamfunn med fysiske møteplasser, trygghet og goder som alle kan benytte seg av, er sentralt i miljø- og klimaomstilling.

Implikasjoner

Klimautfordringen er uløselig knyttet til ressursbruk. Resultatene i studien peker mot flere utfordringer og muligheter for omstilling og mer bærekraftig forbruk.

- Folk ser i større grad mening i forbruksreduksjon som begrunnes med natur- og ressursbevaring. Folks konkrete løsninger på og referanser til det som oppleves som for høyt forbruk, knyttes i større grad til ressursbruk og motstand mot «bruk og kast» enn til klima.

Mer debatt om rollen til forbruk også i klimaomstillingssammenheng kan gjøre at klimaomstilling blir mer konkret for folk, og gjøre den lettere å engasjere seg i.

- Virkemidler for forbruksreduksjon som adresserer også andre motivasjoner enn reduksjon av klimagassutslipp, kan gi større folkelig støtte, og dermed være lettere å gjennomføre. Dette kan for eksempel være virkemidler mot «bruk og kast» og for gjenbruk med begrunnelse i nøktern ressursbruk og naturgevinster, fellesskapsfremmende tiltak (som gode møteplasser) og støtte til næringslivsinitiativ lokalt.
- Størrelsen på inntekt er et sentralt tema for folk på to måter. Den ene gjelder betydningen av inntekt for forbruksnivå. Høyt inntektsnivå henger sammen med høyt forbruk. Den andre gjelder opplevd urettferdighet ved restriktive virkemidler (som avgifter), der de med høy inntekt ikke trenger å justere forbruket i samme grad som de med lavere inntekt. Begge disse forholdene virker inn på hvorvidt folk opplever tiltak for redusert forbruk som legitime. Dette bør adresseres i utforming av virkemidler for et mer bærekraftig forbruk.
- Resultatene gir overordnet et inntrykk av at folk har et nokså mangelfullt bilde av hva nødvendig omstilling innebærer av endringer og prioriteringer, med tanke på Norges mål i klima- og naturpolitikken og planetens tålegrenser. Det virker å være et stort rom for å informere om og debattere hvilke løsninger og virkemidler som skal til.
- Det virker likevel begrenset hva man kan få oppslutning om i lokalt, regionalt og nasjonalt omstillingsarbeid når opplevd mangel på konsistens og koordinering står i veien, slik som ulikhet i forbruk blant nordmenn og opplevd manglende koordinering mellom sektorer. Løsninger på alle nivåer bør oppleves som meningsfulle og som del av en sammenheng: dvs. at de oppleves som ett av flere tiltak i en helhetlig plan.